Journal of Buddhist Education and Research
JBER ISSN: 2586-9434 (Print) Vol.12 No. S1 (2026)

Research Paper
JBER Scope: Education

การพัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์

Development of a Textbook on Tai Yao Local Language and Culture for Kutchik Wittayakarn School, Kalasin Province

พระกิตติวิโรจน์ ภูริภทฺทสิริ (เลิกนอก)[1*], พชรกฤต ศรีบุญเรือง[2], อัจฉราพร ใครบุตร[3]

[1,2,3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phrakittiwirot Puribhaddasiri (Loeknok)[1], Pacharakit Sribunrueang[2], Adcharaporn Khraiboot[3]
[1,2,3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus
✉: * kittiwiroj.loe@mbu.ac.th
(*Author Corresponding Email)

Received: 25 February 2026; Revised: 26 March 2026; Accepted: 30 April 2026
© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อของบ้านกุดจิก อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ และ ๒) พัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๕ คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ แบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ และแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแบบเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อประกอบด้วย ๓ ด้านสำคัญ ได้แก่ ๑) ประวัติความเป็นมาของชาวไทญ้อ ตำบลกุดจิก และตำนานท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา รวมถึงบทบาทของท้าวขุนเชียงปัตถาในฐานะผู้นำและปราชญ์ชาวบ้าน ๒) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาไทญ้อ ซึ่งมีลักษณะเด่นด้านเสียงสระ “เออ” ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ และมีลักษณะทางภาษาศาสตร์ประกอบด้วยพยัญชนะ ๑๙ เสียง สระเดี่ยว ๑๘ เสียง สระประสม ๓ เสียง วรรณยุกต์ ๔ เสียง และพยัญชนะควบกล้ำ ๖ เสียง และ ๓) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทญ้อ โดยเฉพาะประเพณี “ฮีต ๑๒ คอง ๑๔” ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติและจารีตประเพณีที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ผลการประเมินแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = ๓.๙๒) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = ๔.๐๒) รองลงมาคือด้านความเหมาะสม ($\bar{x}$ = ๓.๘๘) และด้านความเป็นไปได้ ($\bar{x}$ = ๓.๘๕) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าแบบเรียนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการอนุรักษ์และส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนาแบบเรียน; ภาษาและวัฒนธรรม; ท้องถิ่นไทญ้อ; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; มรดกทางวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to: 1) study and collect information concerning the Tai Yao language and local culture of Ban Kut Chik, Tha Khantho District, Kalasin Province; and 2) develop a textbook on Tai Yao language and local culture for Kutchik Wittayakarn School, Kalasin Province. The target groups consisted of five local wisdom experts and seven specialists. The research instruments included an interview form on Tai Yao language and local culture, a textbook on Tai Yao language and local culture, and an evaluation form assessing the appropriateness, feasibility, and usefulness of the developed textbook. Data were analyzed using mean and standard deviation. The findings revealed that the collected information covered three major areas: 1) the historical background of the Tai Yao people in Kut Chik Subdistrict, including local legends and the significant role of Thao Khun Chiang Pattha as a community leader and cultural scholar; 2) fundamental knowledge of the Tai Yao language, highlighting its distinctive vowel sound /ɤː/, its recognition as a National Intangible Cultural Heritage in 2014, and its linguistic characteristics, including 19 consonant sounds, 18 monophthongs, 3 diphthongs, 4 tones, and 6 consonant clusters; and 3) fundamental knowledge of Tai Yao culture, particularly the traditional customs known as "Heet Sip Song Kong Sip Si" (Twelve Traditions and Fourteen Practices), which have been transmitted through generations. The evaluation of the developed textbook indicated an overall high level of appropriateness, feasibility, and usefulness ($\bar{x}$ = 3.92). When considered by aspect, usefulness received the highest mean score ($\bar{x}$ = 4.02), followed by appropriateness ($\bar{x}$ = 3.88) and feasibility ($\bar{x}$ = 3.85). The findings suggest that the developed textbook is suitable for preserving and promoting Tai Yao language and cultural heritage within educational settings.

Keywords: Textbook Development; Language and Culture; Tai Yao Local Culture; Indigenous Knowledge; Cultural Heritage

1. บทนำ

พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ปีพุทธศักราช 2559 ได้ให้ความหมายถึงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ว่า การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือวัตถุสิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชนกลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจกบุคคล ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่ง ของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยัง อีกคนรุ่นหนึ่งนี้ เป็นสิ่งซึ่งชุมชน และกลุ่มชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และ ทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์ และความต่อเนื่อง

แบบเรียน และ หนังสือเรียนว่าเปนหนังสือประเภทเดียวกัน โดยให้ความหมายวาแบบเรียนคือหนังสือเปนแหลงรวบรวมเนื้อหาความรู หลักการ และวิธีการเรียนการสอน ซึ่งมีความสัมพันธสอดคลองกับจุดมุงหมายของการศึกษาและหลักสูตร และเปนหนังสือที่กำหนดใหใชสำหรับการเรียนการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งในระดับชั้นเรียนชั้นใดชั้นหนึ่งในโรงเรียน

กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อในประเทศไทย มีภาษาและวัฒนธรรม คล้ายคลึงกับคนไทยในภาคอีสานมาก ประเพณีที่ถือว่าเป็นเอกลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ คือ ประเพณีไหลเรือไฟในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 หรืออกพรรษา เรียกว่า "ไหลเฮือไฟ" นอกจากนี้ ยังมีวัฒนธรรมการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ คือ หมากโข่งโหล่ง หมากต่อไก่ หมากนูเนียม ปาบึกแล่นมาฮาด หม่อจ้ำหม่อมี และหมากอีหมากอำ การละเล่นแต่ละประเภทจะมีวิธีการเล่นและมีเพลงประกอบการละเล่นด้วย เช่น การละเล่นหม่อจ้ำหม่อมี มี

เพลงประกอบว่า จิ้มหม่อมีมาจี่หม่อหม่นหักคอคนเซอหน้านกกด หน้านกกดหน้าลิงหน้าลาย หน้าผีพายหน้ากิกหน้าก่อม หน้ากิก (หน้าสั้น) หน้าก่อม (หน้ากลม) ยอมแยะแตะปีกผึ้งวะ ผึ่งวะ (ซ้ำตั้งแต่ต้นไปเรื่อย ๆ) เป็นต้น ลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของภาษาญ้อ ซึ่งถือว่าเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของภาษาญ้อได้แก่ เสียงสระ เออ ของคำที่ตรงกับเสียงสระ ใ- ของภาษาไทยมาตรฐาน เช่น หัวเจ๋อ = หัวใจ เฮอ = ให้ ผู้เญ่อ = ผู้ใหญ่ ลูกเพ่อหรือลุเพ่อ = ลูกสะใภ้ เส้อ = ใส่ เบ่อ = ใบไม้ เม่อ = ใหม่ เสอ = ใส เตอ = ใต้ เกอ = ใกล้ เญ่อ = ใหญ่ เน้อ = ใน แม้ว่าปัจจุบันจะมีการใช้ภาษาญ้อในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น แต่ผู้ที่พูดภาษาญ้อ เริ่มมีจำนวนลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ

วัฒนธรรม คือ วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมร่วมสร้างสรรค์ สั่งสม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิด ความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจและวัตถุ อย่างสันติสุขและยั่งยืน ส่วน “มรดกทางวัฒนธรรม” เป็นรูปแบบของ วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และมีคุณค่าซึ่งเกิดขึ้นในอดีต และได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มรดกทางวัฒนธรรมบางอย่างกลายเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ และเป็นความภาคภูมิใจของคนในสังคม สืบเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน สำหรับกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติและกฎหมายประเทศต่าง ๆ ทั้งในแถบทวีปยุโรป และเอเชียได้แบ่ง ประเภทของวัฒนธรรมออกเป็นสองประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน แหล่งโบราณคดีงานจิตรกรรม เป็นต้น และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) หรือตามกฎหมายไทยที่เรียกว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ได้แก่ ภาษา ศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือดั้งเดิม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริม ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

ปัจจุบันกลุ่มชาวไทญ้อ บ้านกุดจิก ตำบลกุดจิก อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ พยายาม อนุรักษ์วิถีทางด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของตนเองไว้ แต่เนื่องด้วยพลวัตทางสังคมเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงทั้งลักษณะทางกายภาพ และมุมมองความคิด จึงทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิม ถูกปรับเปลี่ยนไปตามสภาพความเหมาะสมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ภาษาและวัฒนธรรมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมชาวไทญ้อ ขยายสู่วัฒนธรรมในสังคมของชุมชน การที่ภาษาและวัฒนธรรม ถูกปรับเปลี่ยนไปจากรูปแบบดั้งเดิมจนกลายเป็นรูปแบบตามสมัยนิยม อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงระบบการเทคโนโลยี ระบบเกษตรกรรมแบบการค้าทุนนิยม รวมถึงปัจจัยที่เคยใช้ชีวิตพื้นถิ่น แบบดั้งเดิมตามธรรมชาติที่เคยใช้ หาได้ยากขึ้น และข้าวของมีราคาแพง ประกอบกับวิทยาการและเทคโนโลยี ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงความเจริญในด้านการสื่อสารที่สามารถส่งข่าวสารต่างๆเข้าไปสู่ชุมชนที่ห่างไกลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการรับรู้มุมมอง ที่แตกต่างและกว้างขวางขึ้น ส่งผล ทำให้อัตลักษณ์ทาง ภาษาและวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากลักษณะและรูปแบบเดิม รวมถึงการพัฒนาการสืบทอดคุณลักษณะทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับรูปแบบ ลักษณะของแนวคิด วิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม และโลกทัศน์ต่างๆ ถูกปรับเปลี่ยนไป ทำให้ภาษาและวัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการพัฒนาหนังสือเรียนโดยพัฒนาแนวคิดจากระบบการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการที่มีระบบเป็นเหตุเป็นผลในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้น หรือกระบวนการในการจัดทำหลักสูตรเพื่อให้เหมาะกับความต้องการของบุคคล และสภาพสังคม รวมทั้งมีการนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรควรดำเนินการแบบมีส่วนร่วมรับผิดชอบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต้องคำนึงถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีขั้นตอนต่อเนื่องกันตามลำดับ โดยผลที่ได้ในแต่ละขั้นตอนด้วยกระบวนการวิจัย จะนำไปสู่การดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป เริ่มตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร การยกร่างสร้างหลักสูตรการทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร รวมไปถึงการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและคุณภาพที่ดีที่สุด

วิจัยฉบับนี้ เน้นความสำคัญ ในการสร้างแบบเรียน ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อเป็นสำคัญในการสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ ทางภาษา และทางวัฒนธรรมท้อถิ่นไทญ้อ ผ่านการศึกษาวิเคราะห์ ของชุมชนไทญ้อ บ้านกุดจิก ตำบลกุดจิก อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ จากรูปแบบภาษาดั้งเดิม สู่รูปแบบตามยุคสมัย ที่สามารถมีหลักฐานเห็นได้ชัดเจน ซึ่งสามารถนำพาไปสู่ การสร้างความเข้าใจต่อภาษาวัฒนธรรม ของนักเรียนโรงเรียน ที่จะถูกปรับเปลี่ยนในอนาคตมากยิ่งขึ้น โดยสามารถนำผลจากการ วิจัยไปใช้เป็นแนวทางของการศึกษา ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ หรือพื้นที่กรณีศึกษาที่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้มีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับบริบทของชุมชน ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพบริบทสภาพแวดล้อม และ ขณะเดียวกันยังคงแสดงถึงอัตลักษณ์การสืบทอดความแท้จริง ในภาษาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ ที่มีการเปลี่ยนแปลงตาม พลวัตทางสังคมอย่างเป็นคู่ขนาน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษา และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อของบ้านกุดจิก อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์

1.3.2 เพื่อพัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ แบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ และแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแบบเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ บ้านกุดจิก อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทญ้อ รวมทั้งนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาแบบเรียนภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อสำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ชาวไทญ้อบ้านกุดจิกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์การอพยพย้ายถิ่นฐานยาวนาน โดยมีต้นกำเนิดจากแถบสิบสองปันนาและเมืองหงสาวดี ก่อนอพยพผ่านเมืองเวียงจันทร์ เมืองคำเกิด และเมืองคำม่วนในประเทศลาว แล้วถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนไทยในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากนั้นได้กระจายตัวตั้งถิ่นฐานในหลายพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จังหวัดนครพนม สกลนคร อุดรธานี มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ จนเกิดเป็นชุมชนไทญ้อบ้านกุดจิกในปัจจุบัน ชุมชนดังกล่าวยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้อย่างเข้มแข็ง แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากกระแสความทันสมัยก็ตาม

ผลการศึกษาด้านภาษาไทญ้อ พบว่า ภาษาไทญ้อเป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได มีลักษณะเฉพาะทั้งด้านเสียง คำศัพท์ และโครงสร้างประโยคที่แตกต่างจากภาษาไทยมาตรฐานและภาษาอีสานทั่วไป โดยเฉพาะการออกเสียงสระ “เออ” แทนเสียง “ใ–” ในภาษาไทยกลาง เช่น คำว่า “หัวเจ๋อ” หมายถึง หัวใจ “เฮอ” หมายถึง ให้ และ “เญ่อ” หมายถึง ใหญ่ นอกจากนี้ยังพบการใช้คำถามที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น “เตอ” หมายถึง อะไร “เลอ” หมายถึง อย่างไร “มื่อเลอ” หมายถึง เมื่อใด และ “เผอ” หมายถึง ใคร ซึ่งสะท้อนถึงระบบภาษาที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ภาษาญ้อยังคงมีระบบพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ที่เป็นระเบียบชัดเจน รวมถึงมีคลังคำศัพท์พื้นบ้านจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การเกษตร ความเชื่อ และความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนไทญ้อ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบว่าจำนวนผู้ใช้ภาษาญ้อในชีวิตประจำวันลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่หันมาใช้ภาษาไทยมาตรฐานมากขึ้น ส่งผลให้ภาษาญ้อมีความเสี่ยงต่อการสูญหายในอนาคต หากไม่มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และถ่ายทอดองค์ความรู้ทางภาษาอย่างเป็นระบบ

ผลการศึกษาด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ พบว่าชุมชนบ้านกุดจิกยังคงสืบทอดประเพณีและวิถีชีวิตตามแนวคิด “ฮีต 12 คอง 14” ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่กำหนดกิจกรรมสำคัญของชุมชนในแต่ละเดือนของรอบปี ประเพณีสำคัญที่ยังคงได้รับการสืบทอด ได้แก่ บุญดอกผ้า บุญกุ้มข้าวใหญ่ บุญข้าวจี่ บุญสู่ขวัญข้าว บุญผะเหวด บุญสงกรานต์ และบุญบั้งไฟ โดยแต่ละประเพณีมีความเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อดั้งเดิม และวิถีชีวิตเกษตรกรรมของชาวบ้านอย่างใกล้ชิด ประเพณีเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสามัคคี ความร่วมมือ และการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอีกด้วย

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่าชาวไทญ้อบ้านกุดจิกมีองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และคติความเชื่อที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ทั้งในด้านการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การประกอบพิธีกรรม และการปฏิบัติ

ตามประเพณีท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น พิธีสู่ขวัญข้าวที่สะท้อนความเคารพต่อพระแม่โพสพและความเชื่อเรื่องขวัญข้าว พิธีสรงน้ำพระในเทศกาลสงกรานต์ที่แสดงถึงความกตัญญูและการชำระล้างสิ่งไม่ดีออกจากชีวิต รวมทั้งประเพณีบุญบั้งไฟที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและความเชื่อเกี่ยวกับการขอฝนเพื่อการเพาะปลูก ความรู้และพิธีกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนไทญ้อได้อย่างชัดเจน

จากการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ผู้วิจัยพบว่าภาษาและวัฒนธรรมไทญ้อบ้านกุดจิกเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนและของประเทศ มีคุณค่าในฐานะองค์ความรู้ที่สะท้อนประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ส่งผลให้การใช้ภาษาและการปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมลดลง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน จึงจำเป็นต้องมีการจัดทำสื่อการเรียนรู้และแบบเรียนที่รวบรวมองค์ความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมไทญ้อไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่ และส่งเสริมการเรียนรู้ในสถานศึกษาและชุมชนอย่างต่อเนื่อง

โดยสรุป การวิจัยครั้งนี้สามารถรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทญ้อบ้านกุดจิกได้อย่างครอบคลุม ทำให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทญ้อที่ยังคงปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจึงเป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับการพัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ ตลอดจนเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับการศึกษา และระดับสังคมไทยโดยรวม อันจะนำไปสู่การสร้างความตระหนักรู้ ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง และการรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่สืบไป

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.2.1 ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ ของบ้านกุดจิก อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์

5.2.1.1 ประวัติความเป็นมาของชาวไทญ้อ ตำบลกุดจิก

บ้านหนองหลวง มีท้าวขุนเชียงปัตถา (ขุนเชียงปัตถา เป็นคนสำคัญของหมู่บ้านเป็นปราชญ์ชาวบ้านและเป็นผู้นำพิธีต่างๆ ของชาวท่าขอนยาง) ได้มองเห็นว่าเมืองท่าขอนยางคับแคบ ที่ดินทำกินไม่เพียงพอได้ประชุมพี่น้องชาวไทญ้อ เรื่องการอพยพย้ายถิ่นฐาน เพื่อหาที่ทำกินใหม่ เพราะว่าขืนอยู่ต่อไป ก็คงจะจนลงเรื่อย ๆ และอีกประการหนึ่งได้ข่าวว่ามีญาติพี่น้อง เชื้อสายไทญ้อจำนวนมากที่ได้อพยพข้ามมาจากฝั่งลาว และกวาดต้อนให้ไปอยู่เมืองไชยบุรี เมืองท่าอุเทน ตรงปากน้ำศรีสงครามก็มีมากมาย จึงอยากจะกลับไปหาญาติพี่น้องเชื้อสายเดียวกัน จึงได้รวบรวม ชวนสมัครพรรคพวกได้ทั้งหมด 16 ครัวเรือน ได้อพยพ มุ่งหน้าออกไปทาง

ทิศเหนือของท่าขอนยาง ท้าวขุนเชียงปัตถา ได้พาพี่น้องชาวไทญ้อ เดินทางรอนแรมมาเรื่อย ๆ คำที่ไหนก็หยุดพักที่นั้น แต่เมื่อนานเข้า การเดินทางเริ่มเหนื่อยล้า เสบียงอาหารเริ่มหมด จึงมีบางกลุ่มที่อยู่ในขบวนอพยพ

ในที่สุดก็ได้เดินทางมาถึงหนองน้ำใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวางมาก บึงน้ำแห้งนี้ มีดอกบัวสีแดงบานสะพรั่งเต็มไปหมด เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ จึงพักการเดินทางไว้ชั่วคราว เพื่อการสะสมเสบียง ซ่อมล้อซ่อมเกวียน ที่ใช้เป็นพาหนะในการเดินทาง อีกในขณะนั้นก็เป็นฤดูฝน จึงหยุดพักแรมที่นี้ ท้าวขุนเชียงปัตถา ได้นำพรรคพวก ผู้ชายออกสำรวจ ตรวจตราสภาพภูมิประเทศ โดยไปสำรวจรอบ ๆ บึง จึงได้ทราบว่า จากบึงที่หยุดพักแรมอยู่นั้น ไปทางทิศเหนือ ไปไม่ไกล ไม่ถึง 5 เส้น (1 เส้น =20 เมตร) จะมีแม่น้ำใหญ่ไหลผ่าน ต่อมาตั้งชื่อว่า “ลำน้ำปาว” ซึ่งไหลมาจากหนองหาน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี และไหลลงแม่น้ำชี เมื่อท้าวขุนเชียงปัตถา ได้พบแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ที่ทำการเกษตรกว้างขวางมากมาย เหมาะที่จะเพาะปลูกทำการเกษตร จึงได้ประชุมปรึกษาหารือ กับชาวบ้านทั้ง 12 ครอบครัว เพื่อตั้งหมู่บ้าน

5.2.1.2 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาไทญ้อ ตำบลกุดจิก

ภาษาญ้อ จัดอยู่ในตระกูลภาษาขร้า-ไท มีพยัญชนะ 19 เสียง สระเดี่ยว 18 เสียง สระประสม 3 เสียง วรรณยุกต์ 4 เสียง พยัญชนะควบกล้ำ 6 เสียง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ นางสาวรัตตรียา สุราฤทธิ์ ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูล ดังนี้ พยัญชนะ ได้แก่ ก ค ง จ ซ ญ ด ต ท น บ ป พ ฟ ม ย ล ว อ ฮ หน่วยเสียงทั้งหมดนี้ปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นได้ทั้งหมด

หน่วยเสียงที่เป็นพยัญชนะท้าย ได้แก่ ก ง ด น บ ม ย ว รวมถึงเสียงกักที่เส้นเสียงข้างท้ายพยางค์ที่มีสระเสียงสั้น

สระ สระเดี่ยว ได้แก่ อิ , อี , เ-ะ , เ , แ-ะ , แ , อึ , อื , เ-อะ , เ-อ , อะ , อา , อุ , อู , โ-ะ , โ , เ-าะ , ออ

สระประสม สระประสม ได้แก่ เอีย , เอือ , อัว

วรรณยุกต์ วรรณยุกต์ ได้แก่ วรรณยุกต์ที่ 1 (ต่ำ-ขึ้น) วรรณยุกต์ที่ 2 (กลางระดับ , กลาง-ขึ้น) วรรณยุกต์ที่ 3 (ต่ำ-ตก, กลาง-ตก) วรรณยุกต์ที่ 4 (สูง-ขึ้น-ตก, กลาง-ขึ้น-ตก) อย่างไรก็ตามวรรณยุกต์ภาษาญ้อจะแตกต่างไปตามท้องถิ่นต่างๆ ลักษณะที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งก็คือ คำแสดงคำถามซึ่งเป็นการใช้คำที่แตกต่างจากภาษาไทยกลางและไทยอีสาน ตัวอย่าง เช่น เตอ/เบอะเตอ = อะไร เช่น นั่นเตอ

5.2.1.3 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทญ้อ ตำบลกุดจิก

วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อของชาวไทญ้อ จะเป็นความเชื่อในลักษณะผสมผสานของพิธีกรรมส่วนมากจะมีอิทธิพลจากศาสนา และความเชื่อเรื่องของ ผีสาง เทวดา รวมถึงพิธีพราหมณ์ ผสมผสานกันไปจนแยกไม่ออก ส่วนโครงสร้างทางสังคมของชาวไทญ้อ ลักษณะของครอบครัวเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว คือเมื่อแต่งงานเรียบร้อยแล้ว ก็จะออกเรือนไป ไม่เหมือนกับครอบครัวคนจีนที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ แต่ชาวไทญ้อถึงแม้จะแยกครอบครัวไปแล้ว แต่ก็ยังไปมาหาสู่กันตลอด อย่างเช่นในยามที่เจ็บไข้ได้ป่วย จะดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกันดีมากคอยดูแลซึ่งกันและจะไม่ทิ้งกัน ตามธรรมเนียมของชาวไทญ้อ มีความเชื่อกันว่าผู้ที่ทำหน้าที่

แทนพ่อได้เป็นอย่างดี คือลูกชาย และเชื่อว่าสามารถเป็นผู้นำครอบครัว ฉะนั้นการสืบสายตระกูล จึงเป็นลูกผู้ชาย การรับมรดกตกทอดจากพ่อสู่ลูก จะเป็นลูกชายรับ ส่วนลูกผู้หญิงจะเป็นฝ่ายติดตามสามีไปอยู่กับครอบครัวทางฝ่ายสามีรวมทั้งคุ้มครองดูแลทรัพย์สิน และสิ่งต่างๆของครอบครัว จะเป็นหน้าที่ของพ่อบ้านส่วนแม่บ้านจะเป็นฝ่ายดูแลลูกหลาน รวมถึงการดูแลบ้านเรือน (แต่ปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงชาย หญิงสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน) สำหรับประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชาวไทญ้อก็มีประเพณีการเกิด การแต่งงาน การตาย ประเพณีตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ ของชาวไทญ้อ

5.2.2 ผลการพัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิก วิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์

การพัฒนาแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้นำแบบเรียนที่พัฒนาแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของแบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นได้และความเป็นประโยชน์ของแบบเรียนทางภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่ ($\bar{X}$ = 3.92) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X}$ = 4.๐2) รองลงมาคือด้านความเหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.88) และความเป็นไปได้ ($\bar{X}$ = 3.85) ตามลำดับ ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่า แบบเรียนทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ โรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ

6. ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ควรทดลองใช้กับสถานศึกษาอื่นๆ ในตำบลกุดจิก หรือ ในเขตอำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ นอกจากโรงเรียนกุดจิกวิทยาคาร เพื่อเป็นการศึกษาและเผยแพร่ข้อมูล ทางด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทญ้อ ให้ได้ประสิทธิผลมากกว่านี้

5.3.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่างภาษาญ้อในเขตอำเภอ หรือจังหวัดอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือวัฒนธรรมที่มากยิ่งขึ้น และเปรียบเทียบความแตกต่างของเผ่าไทญ้อ ในแต่ละพื้นที่

5.3.3 ควรเพิ่มเติมข้อมูลภาษา และ วัฒนธรรมในหลักสูตร ให้มากกว่านี้ เพื่อความชัดเจนของแบบเรียน และความทันสมัยของหลักสูตร ในการนำไปใช้ในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2552). *เอกสารทางวิชาการ*. กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *เอกสารทางการศึกษา*. กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). *เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด การบูรณาการ*. โรงพิมพ์การศาสนา กรมศาสนา.

กาญจนา คุณารักษ์. (2540). *การสอนแบบบูรณาการ*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *ภาษากับการสื่อสาร*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดิลก ดิลกานนท์. (2534). *การสร้างแบบฝึกทักษะการคิด เพื่อส่งเสริมความสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4* [ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

ธำรง บัวศรี. (2532). *ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบพัฒนา*. เอราวัณการพิมพ์.

ประเวศ วะสี. (2542). *รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศฝรั่งเศส*. พี.ที.พริ้นท์.

มรดกภูมิปัญญาอีสาน. (2562). *กลุ่มสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). *แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา*. กระทรวงศึกษาธิการ.

สำลี รักสุทธี. (2544). *เทคนิคการเขียนหลักสูตร*. เรืองแสงการพิมพ์.

สิทธิศักดิ์ จำปาแดง. (2551). *การปรับปรนและเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทญ้อ จังหวัดมหาสารคาม* [วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].

สุวิทย์ มูลคำ และคณะ. (2550). *ผลงานทางวิชาการสู่...การเลื่อนวิทยฐานะ*. สำนักพิมพ์อี เค บุคส์.

อธิราชย์ นันขันตี. (2558). *การนับถือผีของชาวไทยญ้อ: ความสัมพันธ์ด้านความเชื่อและนิเวศวิทยาวัฒนธรรม* [ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา].

เสริมแสง พันธุมสุต. (2530). *พัฒนาการของแบบเรียนหลักภาษาไทย: วิเคราะห์เฉพาะแบบเรียนหลักภาษาชั้นต้น*. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Arnold, M. (1869). *Culture and anarchy*. Smith, Elder and Co.

Dewey, J. (1993). *How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educative process*. D. C. Heath.

Goodall, J. (1986). *The chimpanzees of Gombe: Patterns of behavior*.

Goodman, K. S. (1989). Will psycholinguistics reading in secondary. *Journal of Reading*, 4–5.